
MAAK VAN DE LEEUW GEEN POESJE ★★☆☆☆

De Volkskrant,

Recensie door Matthea Westerduin, gepubliceerd op 09-01-2012

Jagers koesteren meer liefde voor de natuur dan menig hondenbezitter. Enig begrip voor hun passie kan geen kwaad, al ontaardt hun ode aan de jacht vaak in 'pseudoreligieus geretteketet'.

Discussies over eten, het eten van vlees en onze omgang met dieren hebben altijd iets ongemakkelijks, zeker als je net een stuk kip, kalkoen of schouderkarbonade op je bord hebt liggen. Zowel de vleesetende als de vleesonhoudende mens aan tafel verdedigt al snel veel extremere standpunten dan waarin de tafelenoten ook echt geloven.

Voor een deel heeft dat onbehagen te maken met de morele beladenheid van dat soort gesprekken: morele oordelen zijn nooit ver weg. Maar belangrijker nog is dat eten zo heel dicht bij onszelf staat. Het heeft te maken met herinneringen, emoties en tradities. Jonathan Safran Foer laat dat in de introductie van zijn boek *Dieren eten* (2009) heel goed zien.

Hij vertelt daarin over zijn oma die als klein meisje de Tweede Wereldoorlog overleefde in de bossen van Midden-Europa. Vijftig jaar later woont ze in Amerika en is ze onophoudelijk in de weer met kortingsbonnen, blikken bonen en flessen cola. Voor haar kleinkinderen maakt ze steevast kip met worteltjes. Als Foer besluit geen vlees meer te eten, betekent dat niet alleen dat hij de kipnuggets bij de McDonalds moet laten staan, maar ook dat hij dit gerecht van zijn oma nooit meer zal eten. Een gerecht dat voor haar onlosmakelijk verbonden is met haar angst, waardigheid, dankbaarheid, wraak en liefde.

Het verhaal van Foer laat zien dat eten meer is dan een morele en rationele afweging over een hoopje eiwitten, vitamines, ijzers en vetten. Dat is wat de discussies zo vertroebelt: het heeft zoveel met onszelf te maken. Maar er is meer dat vreemd is aan onze omgang met dieren en het eten van vlees. Het boek *De jacht - in Nederland en Vlaanderen*, geschreven door twee fervente jagers, Oswin Schneeweisz en Martijn van Dooren, wijst in die richting.

De jacht, dat je een ode aan het jagen mag noemen, is vooral een verdediging en verantwoording van de jagerspassie die Schneeweisz en Van Dooren erop nahouden. Want het opmerkelijke is dat niet alleen dierenactivisten zwaar gekant zijn tegen de jacht, ook mensen die met smaak een speklapje in hun koekenpan laten glijden keren zich fel tegen deze bezigheid. Het beeld van de met plezier dodende jager roept weerzin op.

Om die reden onderstrepen de auteurs keer op keer dat jagers niet jagen om te doden, maar jagen om te jagen. Het gaat om de dag in het veld, de rituelen na afloop, de schoonheid van de natuur. En van die natuur hebben de auteurs buitengewoon veel kennis, want om te jagen moet je het gedrag van je prooi goed kennen. De vluchtgang van de vos, het gedrag van de reeën in de ochtendmist of de paringstijden van konijnen - jagers schieten nooit op drachtige dieren.

Voor de lezer wordt al snel duidelijk dat de twee jagers meer liefde hebben voor de natuur dan menig hondenbezitter. Het is een intieme band tussen jager en wild. Als jager wijk je tenslotte niet veel af van de vos waarop je jaagt. Net als die vos houd je je op in de bosjes, klaar om toe te slaan, maar het wild kan je evengoed te slim af zijn.

Midas Dekkers deed het boek van Schneeweisz en Van Dooren af als 'pseudoreligieus geretteketet'. En deels heeft hij daar gelijk in. De auteurs komen niet veel verder dan semifilosofische beschouwingen op hun existentiële 'oerervaringen' in het veld. Toch leggen de auteurs de vinger op de zere plek. Vooral als het gaat om hoe er wordt gedacht over de relatie tussen mens en dier: niet alleen door de

nietsvermoedende vleeseter, maar ook door menig dierenactivist.

Te beginnen met de vleeseter. Wat er niet klopt aan onze vleesconsumptie is al vaak geanalyseerd: hoezeer ons eetgedrag en onze eetcultuur ook gepaard gaan met herinneringen en emoties, de ingepakte kipfiletjes die we eten zijn daarvan juist ontdaan: onherkenbaar liggen de glimmende roze substanties in plastic bakjes.

Juist dat - de afwezigheid van welke associatie dan ook met levende kippen - maakt het voor ons mogelijk ze als 'producten' te zien en per miljoenen te verwerken in vleesfabrieken. Daarbij vergeleken is de relatie van de jager en zijn wild er een van mededogen en compassie.

Maar ook de redenering van dierenactivisten gaat mank. In navolging van de Australische filosoof Peter Singer pleiten zij voor dierenrechten en dierenbevrijding. Mensen hebben volgens Singer geen enkele reden om zichzelf boven dieren te plaatsen. Daarom verdienen dieren dezelfde rechten als mensen.

Cultuurhistoricus Amanda Kluvelde laat in haar boek *Mensendier* zien dat dit streven onmogelijk is. Dieren kunnen simpelweg hun rechten niet opeisen of aan de daarbij behorende plichten worden gehouden. Hoezeer we dieren ook gelijk willen stellen aan onszelf of onszelf tot het dierenrijk willen rekenen, ons spreken over dieren zal altijd antropocentrisch zijn, aldus Kluvelde. Filosoof Thomas Nagel formuleerde het heel simpel: we zullen nooit weten hoe het is om een vleermuis te zijn. Het spreken over dieren zegt daarom altijd meer over mensen dan over dieren.

En wat dat betreft sluit Kluvelde beter aan bij Schneeweisz en Van Dooren dan bij Marianne Thieme van de Partij voor de Dieren. In het debat zoals Thieme het voert, wordt de relatie tussen mens en dier gesimplificeerd. De mens wordt volgens Kluvelde afgeschilderd als de ultieme dader en het dier als het ultieme slachtoffer. Dieren worden bijna als zielige 'personen' gezien die een aai over hun bol verdienen.

Voor de dood, het geweld en het onbeheersbare in de natuur worden de ogen gesloten. Zo maak je van leeuwen zoete poesjes en van wilde zwijnen aaibare varkentjes. In die zin begrijpen jagers meer van hun prooi. Want hoezeer jagen ook verbonden mag zijn met liefde voor de natuur, de jager trekt er niet alleen op uit om te genieten van de dennen, de blauwe bosbessen en het vochtige gras. Uiteindelijk is het zijn hand die de trekker overhaalt als hij oog in oog staat met zijn prooi. Daar zit een verlangen achter naar strijd of naar de confrontatie met de dood en het doden.

Ik zou hier niet willen pleiten voor een verheerlijking van dat verlangen - die behoeften de vrije loop laten, is even gevaarlijk als ze volledig ontkennen. Maar de jacht herinnert ons wel aan de aanwezigheid van die irrationele behoeften, aan gevoelens van macht en onmacht. Belangrijker nog, die emoties krijgen in de traditionele omgang met dieren een gecontroleerde plaats. Dat geldt niet alleen voor het jagen, maar ook voor bijvoorbeeld het stierenvechten. Zowel de jager als de toreador zijn gebonden aan allerlei regels.

Het doden van het dier vindt publiekelijk plaats en is controleerbaar. Dat is volgens Kluvelde de belangrijkste waarde van de jacht en het stierenvechten. In de arena en het jagersveld krijgen dieren betekenis toegekend. Het doden gaat niet onopgemerkt voorbij en er is altijd kans dat de dieren winnen. Dat is een minder eendimensionale verhouding dan het dader-slachtofferverhaal van Marianne Thieme. Bovendien gaat het juist op die plekken over de menselijke maat en dat wat mens en dier verbindt: een confrontatie met het onbeheersbare.

Onze omgang met dieren zou daarom niet alleen bepaald moeten worden door een rationele morele overweging. Uiteindelijk is de afwezigheid van emoties gevaarlijker dan de aanwezigheid ervan. Van de jager en de stierenvechter hebben dieren minder te vrezen dan van gerationaliseerde productieprocessen. Alleen het laatste heeft geleid tot de bio-industrie.